

## Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny do wiedzy o społeczeństwie „Dziś i jutro” dla klasy 8 szkoły podstawowej

Wymagania na oceny uwzględniają zapisy podstawy programowej z 2017 r. oraz zmiany z 2024 r., wynikające z uszczuplonej podstawy programowej. Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

| Temat                                       | Wymagania na poszczególne oceny                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|---------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                             | Dopuszczająca<br>Uczeń:                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | Dostateczna<br>Uczeń:                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Dobra<br>Uczeń:                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Bardzo dobra<br>Uczeń:                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Celująca<br>Uczeń:                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| <b>I. ŻYCIE SPOŁECZNE</b>                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <b>1.<br/>Człowiek<br/>w społeczeństwie</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, czym jest społeczeństwo,</li> <li>- podaje przykłady potrzeb człowieka,</li> <li>- przytacza przykłady ról społecznych,</li> <li>- wymienia osoby, podmioty oraz instytucje, które mają wpływ na rozwój młodego człowieka i zaspokajanie jego potrzeb,</li> <li>- podaje przykłady norm społecznych,</li> <li>- przytacza przykłady pozytywnych i negatywnych wzorców zachowań funkcjonujących w swoim środowisku</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje przykłady potrzeb człowieka z podziałem na kategorie (bezpieczeństwa, przynależności, uznania, samorealizacji i duchowych),</li> <li>- wskazuje różnice między potrzebami naturalnymi a społecznymi,</li> <li>- wymienia podstawowe społeczne oczekiwania wynikające z pełnienia roli dziecka i ucznia,</li> <li>- wylicza przykłady oddziaływania rodziny, szkoły i rówieśników na postawy i zachowania</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- uzasadnia, że człowiek jest istotą społeczną,</li> <li>- wyjaśnia, na czym polega proces socjalizacji,</li> <li>- określa, jaką rolę w procesie socjalizacji odgrywa rodzina,</li> <li>- wymienia kategorie norm społecznych,</li> <li>- określa, które spośród podanych zachowań są oceniane z zastosowaniem norm prawnych i uzasadnia swój wybór,</li> <li>- wskazuje zależności pomiędzy zdrowiem psychicznym a funkcjonowaniem jednostki</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wskazuje zależności pomiędzy procesem zaspokajania potrzeb a rozwojem człowieka,</li> <li>- tłumaczy, czym jest osobowość, i jakie ma związki z socjalizacją,</li> <li>- porównuje społeczne oczekiwania dotyczące pełnienia roli dziecka i rodzica oraz ucznia i nauczyciela,</li> <li>- podaje przykłady konfliktu ról społecznych,</li> <li>- wskazuje przyczyny i skutki nieprzestrzegania przez jednostkę norm społecznych,</li> <li>- aktywnie uczestniczy</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia zależności między zaspokojeniem potrzeb i wywiązywaniem się z ról społecznych a samorealizacją i samooceną jednostki,</li> <li>- podaje konsekwencje braku zaspokojenia poszczególnych potrzeb człowieka,</li> <li>- przytacza przykłady konfliktu ról społecznych, wskazuje przyczyny, konsekwencje, sposoby rozwiązywania problemu,</li> <li>- przedstawia problem przestrzegania norm społecznych w swoim środowisku (ocena</li> </ul> |

|                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                     | rówieśniczym,<br>- wyjaśnia, czym są zdrowie psychiczne i depresja.                                                                                                                                                                                                                               | jednostki,<br>- przedstawia czynniki mające wpływ na samoocenę człowieka,<br>- podaje przykłady norm społecznych obowiązujących w wybranych społecznościach, np. w rodzinie, szkole,<br>- wymienia zdrowe nawyki służące utrzymaniu higieny psychicznej,<br>- wymienia czynniki, które mogą wywołać kryzys psychiczny.     | w społeczeństwie.                                                                                                                                                                                                           | w dyskusji na temat teorii Abrahama Masłowa,<br>- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat kondycji psychicznej młodych ludzi w Polsce.                                                                                                                                                                     | zjawiska, przyczyny i konsekwencje).                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <b>2.</b><br><b>Grupy społeczne</b> | - podaje rodzaje grup społecznych,<br>- wymienia grupy społeczne, do których należy,<br>- przytacza przykłady korzyści wynikających z bycia w grupie,<br>- wymienia typowe konflikty występujące w szkole i grupie rówieśniczej,<br>- określa, jakie zachowania prowadzą do sporów,<br>- wymienia | - wyjaśnia, czym jest grupa społeczna, i wymienia jej cechy,<br>- wylicza główne zasady współpracy w grupie,<br>- podaje przykłady postaw jednostek wobec konfliktu,<br>- wskazuje dobre i złe strony poszczególnych postaw wobec konfliktu,<br>- proponuje sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej, szkole | - omawia podział grup społecznych,<br>- omawia różne sposoby rozwiązywania konfliktów: rozmowę, negocjacje, mediacje i arbitraż, wskazuje ich dobre i złe strony,<br>- wymienia warunki prowadzenia skutecznych negocjacji. | - wskazuje wady i zalety różnych metod podejmowania decyzji w grupie,<br>- określa, które metody są najwłaściwsze dla zespołowego wykonania określonych zadań,<br>- podaje przykłady sytuacji konfliktowych z codziennego życia, proponuje metody rozwiązania sporu w każdej z nich i uzasadnia swój wybór, | - charakteryzuje strategie przyjmowane w czasie konfliktu,<br>- porównuje konsekwencje przyjęcia określonych postaw wobec sytuacji konfliktowej dla jednostki i społeczeństwa,<br>- przygotowuje poradnik unikania konfliktów i ich skutecznego rozwiązywania,<br>- przyjmuje rolę lidera |

|                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                |
|-----------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                         | <p>podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej i w szkole,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje przykłady autorytetów.</li> </ul>                                                                                                                | <p>i społeczeństwie,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- porównuje grupę nieformalną, koleżeńską z grupą zadaniową,</li> <li>- wskazuje różnicę między idolem a autorytetem,</li> <li>- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego uczuć, jakie towarzyszą ludziom podczas konfliktu.</li> </ul> |                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>- przytacza przykłady autorytetów, określa, co odróżnia te osoby od idoli, i uzasadnia swoje zdanie,</li> <li>- redaguje w punktach przebieg negocjacji w przypadku zaczerpniętym ze swojego codziennego życia.</li> </ul> | <p>w prowadzeniu projektu dotyczącego uczuć, jakie towarzyszą ludziom podczas konfliktu.</p>                                                                                                                                                   |
| <b>3. Komunikacja i autoprezentacja</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy, czym są dyskusja i debata,</li> <li>- podaje przykłady sytuacji, w których młody człowiek powinien zachować się asertywnie,</li> <li>- gromadzi argumenty o szkodliwości używek.</li> </ul>                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>- przytacza przykłady zachowań asertywnych,</li> <li>- określa różnice między asertywnością a agresją.</li> </ul>                                                                                                                                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje reguły obowiązujące uczestników dyskusji i debaty,</li> <li>- przedstawia warunki asertywności,</li> <li>- buduje asertywną wypowiedź na temat szkodliwości używek.</li> </ul>                                                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy, czym jest asertywność i jakie ma znaczenie dla funkcjonowania jednostki w społeczeństwie.</li> </ul>                                                                                                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>- dokonuje samooceny pod kątem asertywności.</li> </ul>                                                                                                                                                 |
| <b>4. Życie rodzinne</b>                | <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy, czym jest rodzina,</li> <li>- wylicza podstawowe wartości kształtujące życie rodzinne,</li> <li>- opowiada o roli rodziców, dzieci i osób starszych w rodzinie,</li> <li>- przedstawia wartości ważne dla jego rodziny.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej,</li> <li>- podaje funkcje rodziny i przykłady ich realizacji,</li> <li>- wskazuje czynniki sprzyjające zacieśnianiu więzi rodzinnych,</li> <li>- wylicza główne prawa</li> </ul>                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>- przedstawia argumenty na poparcie twierdzenia, że rodzina jest podstawową grupą społeczną,</li> <li>- omawia najważniejsze funkcje rodziny,</li> <li>- wylicza typy rodziny,</li> <li>- tłumaczy, czym jest władza rodzicielska,</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- porównuje cechy różnych typów rodzin,</li> <li>- wskazuje przykłady realizacji poszczególnych funkcji rodziny,</li> <li>- rozpoznaje przypadki nieprawidłowego realizowania przez rodzinę swoich funkcji,</li> </ul>     | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia funkcjonowanie współczesnej rodziny,</li> <li>- przeprowadza ankietę dotyczącą wartości ważnych w jego rodzinie i prezentuje jej wyniki,</li> <li>- wyjaśnia, jak na poszczególnych</li> </ul> |

|                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|-----------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | <p>i obowiązki dzieci w rodzinie,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje podstawowe problemy zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu współczesnych rodzin,</li> <li>- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego tego, jak w przeszłości obchodzono święta narodowe i religijne.</li> </ul>                                                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia prawa i obowiązki dzieci w rodzinie,</li> <li>- podaje nazwy instytucji wspierających rodziny.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia znaczenie szczęścia rodzinnego i jego wpływ na człowieka,</li> <li>- wskazuje zależności między systemem wartości a zasadami funkcjonowania rodziny.</li> </ul> | <p>etapach życia jednostki, zmienia się rola rodziny w procesie socjalizacji,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- charakteryzuje przyczyny problemów współczesnych rodzin i omawia ich skutki dla ich członków oraz dla społeczeństwa,</li> <li>- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego tego, jak w przeszłości obchodzono święta narodowe i religijne.</li> </ul> |
| <p><b>5. Edukacja i praca</b></p> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wylicza podstawowe funkcje szkoły,</li> <li>- podaje podstawowe prawa i obowiązki ucznia,</li> <li>- określa, kto tworzy samorząd uczniowski,</li> <li>- znajduje potrzebne informacje w statucie swojej szkoły,</li> <li>- rozpoznaje przypadki naruszania praw ucznia,</li> <li>- wskazuje osoby, u których może szukać pomocy w przypadku naruszania praw</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia działania, za pomocą których szkoła realizuje poszczególne funkcje,</li> <li>- przytacza przykłady działań samorządu uczniowskiego,</li> <li>- podaje formy organizacji życia społeczności szkolnej,</li> <li>- wyjaśnia, jak należy reagować w sytuacji naruszenia praw ucznia lub pracownika szkoły.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia prawa i obowiązki ucznia,</li> <li>- charakteryzuje poszczególne instytucje życia szkolnego (organizacja, zadania, formy działania),</li> <li>- na podstawie <i>Konstytucji RP</i> i statutu swojej szkoły wyjaśnia, jak należy reagować w przypadkach naruszenia praw uczniów lub pracowników szkoły.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia sposób funkcjonowania samorządu uczniowskiego.</li> </ul>                                                                                                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wypowiada się na temat najczęściej i najrzadziej wykorzystywanych praw ucznia zapisanych w statucie jego szkoły.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                           |

|                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                       |
|------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                    | ucznia.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                       |
| <b>6.<br/>Ekonomia na co dzień</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, czym jest gospodarstwo domowe,</li> <li>- tłumaczy pojęcie budżetu,</li> <li>- odróżnia dochody rodziny od wydatków,</li> <li>- wymienia podstawowe zasady konstruowania budżetu domowego,</li> <li>- wyjaśnia, kim jest konsument,</li> <li>- wylicza podstawowe prawa przysługujące konsumentowi,</li> <li>- wypełnia typowy formularz reklamacyjny,</li> <li>- oblicza podstawowe dochody i wydatki gospodarstwa domowego.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- opisuje strukturę typowego budżetu domowego,</li> <li>- podaje przykłady łamania praw konsumenta,</li> <li>- ocenia, czy przykładowy budżet domowy został prawidłowo skonstruowany.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy podstawowe zasady ekonomii kierujące budżetem gospodarstwa domowego,</li> <li>- proponuje, jak uzyskać nadwyżkę budżetową oraz jak uniknąć „dziury” w budżecie,</li> <li>- wylicza przyczyny powstawania deficytu w budżecie domowym,</li> <li>- przedstawia zasady świadomych, bezpiecznych zakupów,</li> <li>- wskazuje, w jakich przypadkach konsument ma prawo do zwrotu towaru,</li> <li>- wymienia instytucje chroniące prawa konsumenta.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia poszczególne typy dochodów i wydatków składających się na strukturę budżetu domowego,</li> <li>- pisze reklamację.</li> </ul>      | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, jak bycie świadomym konsumentem wpływa na funkcjonowanie gospodarstwa domowego.</li> </ul>         |
| <b>II. Prawo i prawa człowieka</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                       |
| <b>1.<br/>Prawa człowieka</b>      | <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy, czym są prawa człowieka,</li> <li>- wyjaśnia, czym jest <i>Powszechna deklaracja praw człowieka</i>,</li> <li>- przedstawia podstawowe prawa</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>- określa funkcje praw człowieka,</li> <li>- wymienia cechy praw człowieka,</li> <li>- wyjaśnia, na czym polega szczególnie znaczenie <i>Powszechnej</i></li> </ul>                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje okoliczności uchwalenia i postanowienia <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i>,</li> <li>- wyjaśnia znaczenie poszczególnych cech</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>- proponuje hierarchię funkcji praw człowieka i uzasadnia swoje zdanie,</li> <li>- uzasadnia potrzebę istnienia międzynarodowego</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- na wybranych przykładach wykazuje, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych.</li> </ul> |

|                                                    |                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                          |
|----------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                    | <p>zawarte w <i>Konwencji o prawach dziecka</i>,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje przykłady łamania praw dziecka.</li> </ul> | <p><i>Deklaracji Praw Człowieka</i>,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy sformułowania preambuły <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i>,</li> <li>- uczestniczy w dyskusji na temat możliwości ograniczania praw człowieka w różnych sytuacjach.</li> </ul>                                                                                          | <p>praw człowieka,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia genezę i treść <i>Konwencji o prawach dziecka</i>,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości ograniczania praw człowieka w różnych sytuacjach.</li> </ul>                                  | <p>systemu ochrony praw człowieka,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- przedstawia historię praw człowieka,</li> <li>- na podstawie preambuły <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> wykazuje konieczność ochrony praw człowieka,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości ograniczania praw człowieka w różnych sytuacjach i przytacza trafne argumenty.</li> </ul> |                                                                                                                                                                                                          |
| <p><b>2.</b><br/><b>Katalog praw człowieka</b></p> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje przykładowe prawa i wolności,</li> <li>- wylicza kategorie praw człowieka.</li> </ul>           | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje przykłady wolności i praw człowieka i obywatela zagwarantowanych w <i>Konstytucji RP</i>,</li> <li>- wskazuje przykłady praw pierwszej, drugiej i trzeciej generacji,</li> <li>- odszukuje w <i>Konstytucji RP</i> fragmenty dotyczące wolności i praw politycznych,</li> <li>- bierze udział w dyskusji na temat</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia różnicę między prawami a wolnościami,</li> <li>- wskazuje ograniczenia praw i wolności,</li> <li>- omawia poszczególne kategorie praw człowieka,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat prawa do wypoczynku.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- charakteryzuje kategorie wolności oraz praw człowieka i obywatela zagwarantowane w <i>Konstytucji RP</i>,</li> <li>- określa źródła generacji praw człowieka,</li> <li>- tłumaczy, na czym polega różnica między prawami pierwszej, drugiej i trzeciej generacji,</li> <li>- wyjaśnia, w jaki</li> </ul>                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>- uzasadnia, że wolności i prawa polityczne są konieczne dla funkcjonowania demokracji,</li> <li>- prezentuje życiorys i działalność Malali Yousafzai.</li> </ul> |

|                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|-----------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                     | prawa do wypoczynku.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | sposób każdy człowiek może wpływać na życie publiczne dzięki wolnościom i prawom politycznym zagwarantowanym w <i>Konstytucji RP</i> .                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| <b>3.<br/>Ochrona praw człowieka</b>    | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje przykłady łamania praw człowieka,</li> <li>- wylicza przykłady spraw, z którymi można zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich,</li> <li>- przytacza przykłady spraw, które należy zgłosić do Rzecznika Praw Dziecka.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia nazwy przykładowych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka,</li> <li>- wyszukuje wiadomości o interwencjach Rzecznika Praw Obywatelskich,</li> <li>- analizuje informacje umieszczone na stronie internetowej Rzecznika Praw Dziecka,</li> <li>- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego ochrony praw człowieka.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia przyczyny łamania praw człowieka,</li> <li>- wskazuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka,</li> <li>- przedstawia sposób wyboru, metody działania oraz uprawnienia Rzecznika Praw Obywatelskich,</li> <li>- wyjaśnia, jaką rolę w systemie ochrony praw człowieka odgrywa Rzecznik Praw Obywatelskich,</li> <li>- prezentuje sposób powoływania, metody działania oraz kompetencje Rzecznika Praw Dziecka.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia kategorie spraw kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka,</li> <li>- charakteryzuje działalność wybranych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka,</li> <li>- wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa system ochrony praw człowieka.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- przygotowuje prezentację na temat działalności wybranej organizacji pozarządowej zajmującej się ochroną praw człowieka,</li> <li>- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego ochrony praw człowieka.</li> </ul> |
| <b>4.<br/>Bezpieczeństwo nieletnich</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, czym jest przemoc i kogo dotyczy,</li> <li>- podaje przykłady przemocy,</li> </ul>                                                                                                                                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy, czym są społeczności internetowe,</li> <li>- opowiada o zagrożeniach</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy, czym są przemoc fizyczna, psychiczna, dręczenie,</li> <li>- proponuje, jak na przemoc powinni</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia konsekwencje przemocy dla osób, które jej doświadczyły,</li> <li>- charakteryzuje</li> </ul>                                                                                                                                                                                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>- przygotowuje poradnik bezpiecznego korzystania z internetu.</li> </ul>                                                                                                                                                         |

|                                |                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                    |
|--------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wskazuje przykładowe osoby i instytucje, do których można się zwrócić w sytuacji doświadczania przemocy,</li> <li>- wymienia główne zalety i wady korzystania z internetu.</li> </ul> | <p>obecnych w środowisku sieciowym (cyberprzemoc),</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia rodzaje cyberprzemocy,</li> <li>- wylicza skutki przemocy,</li> <li>- podaje zasady bezpiecznego korzystania z sieci,</li> <li>- analizuje własne zwyczaje związane z wykorzystywaniem internetu,</li> <li>- uczestniczy w przygotowaniu plakatu przestrzegającego przed zagrożeniami w sieci,</li> <li>- wyszukuje informacje o <i>Niebieskich kartach</i> i sporządza notatkę na temat praw ofiar przemocy domowej.</li> </ul> | <p>reagować jej świadkowie,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- opowiada o różnych sposobach szukania pomocy w sytuacji doświadczania przemocy,</li> <li>- wskazuje instytucje, do których należy się zwrócić w przypadku wystąpienia przemocy domowej,</li> <li>- podaje przykłady społeczności internetowych, analizuje własną przynależność do nich,</li> <li>- przedstawia korzyści, jakie zyskują użytkownicy internetu,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w przygotowaniu plakatu przestrzegającego przed zagrożeniami w sieci.</li> </ul> | <p>rodzaje cyberprzemocy oraz podaje metody przeciwdziałania tym zjawiskom,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- charakteryzuje zjawisko uzależnienia od internetu,</li> <li>- projektuje ciekawą formę plakatu przestrzegającego przed zagrożeniami w sieci,</li> <li>- uzasadnia konieczność reagowania w przypadkach doświadczania przemocy domowej lub bycia jej świadkiem.</li> </ul> |                                                                                                                                                                                                    |
| <b>5. Nieletni wobec prawa</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy, kim są niepełnoletni i nieletni,</li> <li>- przytacza przykłady spraw, którymi zajmuje się policja,</li> <li>- wylicza podstawowe uprawnienia policji,</li> </ul>           | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia główne zasady odpowiedzialności prawnej nieletnich,</li> <li>- wyjaśnia, dlaczego prawo inaczej traktuje niepełnoletnich</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wskazuje, w jakich przypadkach odpowiedzialność ponosi sprawca, a w jakich jego rodzice lub opiekunowie,</li> <li>- wyjaśnia, na jakich</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, jakie są cele postępowania sądowego wobec niepełnoletnich,</li> <li>- określa czynniki brane pod uwagę przez organy państwowe</li> </ul>                                                                                                                                                                                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia inne niż policja i straż miejska (gminna) służby porządkowe i określa ich uprawnienia,</li> <li>- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu</li> </ul> |

|                                              |                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                       |
|----------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje główne prawa przysługujące obywatelom w kontaktach z policją.</li> </ul>                                                                                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>i dorosłych,</li> <li>- przytacza przykłady spraw, którymi zajmuje się straż miejska (gminna),</li> <li>- podaje podstawowe uprawnienia straży miejskiej (gminnej),</li> <li>- wskazuje uprawnienia przysługujące służbom porządkowym,</li> <li>- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego bezpiecznego korzystania z sieci oraz unikania zagrożeń związanych z przestępczością.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>zasadach nieletni odpowiadają za popełnienie wykroczeń i przestępstw,</li> <li>- omawia uprawnienia i zadania policji,</li> <li>- przedstawia prawa przysługujące obywatelom (zwłaszcza niepełnoletnim) w kontaktach z policją,</li> <li>- charakteryzuje kompetencje i działania straży miejskiej (gminnej),</li> <li>- przedstawia zadania Centralnego Biura Śledczego Policji.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>przy rozstrzyganiu spraw dotyczących nieletnich,</li> <li>- wskazuje rodzaje przestępstw, za których popełnienie prawo dopuszcza odpowiedzialność karną nieletnich po ukończeniu 15 roku życia,</li> <li>- uzasadnia konieczność znajomości praw przysługujących obywatelom w kontaktach ze służbami mundurowymi i porządkowymi,</li> <li>- podaje przykłady akcji przeprowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze Policji.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>projektu dotyczącego bezpiecznego korzystania z sieci oraz unikania zagrożeń związanych z przestępczością.</li> </ul>                                                          |
| <b>III. Społeczność lokalna i regionalna</b> |                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                       |
| <b>1.<br/>Czym jest samorząd?</b>            | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, czym jest samorząd,</li> <li>- wymienia rodzaje samorządów działających w Polsce,</li> <li>- wymienia zasady działania samorządu terytorialnego,</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- opisuje funkcjonowanie samorządu terytorialnego,</li> <li>- wyjaśnia znaczenie zasad, na których opiera się funkcjonowanie</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                             | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia zadania samorządów terytorialnych, zawodowych, uczniowskich i porównuje te jednostki,</li> <li>- tłumaczy, czym się</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa samorząd terytorialny,</li> <li>- wykazuje, że zasady, na których opiera się funkcjonowanie</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje, w jakich przypadkach zostaje wprowadzony zarząd komisaryczny,</li> <li>- ocenia, czy system władz samorządowych sprzyja zaangażowaniu mieszkańców w życie</li> </ul> |

|                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje przykłady zadań samorządów,</li> <li>- wymienia jednostki podziału terytorialnego w Polsce,</li> <li>- podaje nazwy gminy, powiatu i województwa, w których mieszka, oraz nazwy województw sąsiednich,</li> <li>- odczytuje dane z wykresu.</li> </ul>                                    | <p>samorządu terytorialnego,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- wylicza organy samorządu terytorialnego,</li> <li>- wskazuje podobieństwa i różnice między państwem a samorządem terytorialnym,</li> <li>- bierze udział w przygotowaniu prezentacji na temat swojego województwa oraz wydarzeniach i postaciach z jego dziejów (znajduje informacje na odpowiednich stronach internetowych).</li> </ul> | <p>różni gmina wiejska od gminy miejsko-wiejskiej i miejskiej,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- określa, jaki charakter ma gmina, w której mieszka,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w przygotowaniu prezentacji na temat swojego województwa oraz wydarzeniach i postaciach z jego dziejów.</li> </ul> | <p>samorządu terytorialnego, obowiązują w codziennym życiu swojej gminy / swojego miasta,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- odczytuje i analizuje dane z wykresu oraz uzasadnia wyciągnięte przez siebie wnioski.</li> </ul>                                                                     | <p>społeczności lokalnej, i przytacza argumenty na poparcie swojego stanowiska,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat swojego województwa oraz wydarzeniach i postaciach z jego dziejów.</li> </ul>        |
| <b>2.<br/>Samorząd gminny</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia organy władzy w gminie,</li> <li>- wskazuje, jakich organów dotyczą wybory samorządowe,</li> <li>- wylicza podstawowe zadania gminy,</li> <li>- wyjaśnia, czym jest budżet obywatelski,</li> <li>- bierze udział w przygotowaniu prezentacji na temat swojej gminy / swojego</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- odróżnia organy uchwałodawcze od organów wykonawczych gminy,</li> <li>- określa sposób wyłaniania władz gminy oraz ich odwołania,</li> <li>- bierze udział w dyskusji o zadaniach gminy,</li> <li>- przytacza przykłady wpływu mieszkańców na życie gminy,</li> </ul>                                                                                                     | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia zadania poszczególnych organów władzy w gminie,</li> <li>- podaje przykłady zadań własnych i zleconych gminy,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w dyskusji o zadaniach gminy, wskazuje, które spośród zadań gminy są najpilniejsze i uzasadnia swoje</li> </ul>      | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia zasady referendum lokalnego i wskazuje sprawy, których może ono dotyczyć,</li> <li>- wyjaśnia, jak działają młodzieżowe rady gminy,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w dyskusji o bieżących problemach społeczności lokalnej i przytacza trafne</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat gminy lub miasta, w których mieszka (zasłużone postacie i wydarzenia z dziejów gminy),</li> <li>- redaguje petycję do władz w sprawie budżetu obywatelskiego,</li> </ul> |

|                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                    | miasta.                                                                                                                                                                                                                                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>- odszukuje na stronach urzędu swojej gminy informacje o działalności młodzieżowej rady gminy, inwestycjach ze środków unijnych, budżecie obywatelskim,</li> <li>- bierze udział w dyskusji o bieżących problemach społeczności lokalnej,</li> <li>- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego strategii rozwiązania określonego problemu społeczności lokalnej.</li> </ul> | <p>zdanie,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- przedstawia, jak jest uchwalany budżet obywatelski,</li> <li>- wskazuje korzyści wynikające z funkcjonowania budżetu obywatelskiego,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w przygotowaniu prezentacji na temat swojej gminy / swojego miasta.</li> </ul> | <p>argumenty,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- uzasadnia konieczność angażowania się mieszkańców w życie gminy i rozwiązywanie jej problemów.</li> </ul>                                                                                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>- gromadzi wiadomości na temat funkcjonowania budżetów obywatelskich w różnych miastach Polski i wyciąga wnioski z analizy zebranego materiału,</li> <li>- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego strategii rozwiązania określonego problemu społeczności lokalnej,</li> <li>- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat swojej gminy / swojego miasta.</li> </ul> |
| <b>3.<br/>Powiat i województwo</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia przykładowe zadania powiatu,</li> <li>- wylicza organy powiatu,</li> <li>- podaje organy województwa,</li> <li>- wymienia przykładowe zadania samorządu wojewódzkiego,</li> <li>- wskazuje, gdzie</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia sposób wyboru i odwołania organów powiatu,</li> <li>- tłumaczy, jak są wyłaniane i odwoływane organy wojewódzkie,</li> <li>- uczestniczy w przygotowaniu prezentacji dotyczącej działań podjętych przez władze swojego</li> </ul>                                                                                                                                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>- rozróżnia zadania rady powiatu i zarządu powiatu,</li> <li>- odróżnia organy uchwałodawcze od organów wykonawczych powiatu i województwa,</li> <li>- bierze aktywny udział w przygotowaniu prezentacji na temat wybranych tradycji</li> </ul>                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>- porównuje strukturę władz samorządu powiatowego i wojewódzkiego,</li> <li>- określa, które z organów samorządu powiatowego i wojewódzkiego mogą zostać odwołane przez mieszkańców,</li> <li>- wskazuje zadania wykonywane przez</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację dotyczącą działań podjętych przez władze swojego powiatu i województwa,</li> <li>- przyjmuje rolę lidera w przygotowaniu prezentacji na temat wybranych tradycji</li> </ul>                                                                                                                                                                       |

|                                        |                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                               |                                                                                                                                                          |
|----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                        | znajdują się siedziby władz powiatu i województwa, w których mieszka.                                                          | powiatu i województwa (znajduje informacje na odpowiednich stronach internetowych),<br>- uczestniczy w dyskusji na temat znaczenia współpracy między władzami samorządowymi a państwowymi dla funkcjonowania województwa,<br>- uczestniczy w przygotowaniu prezentacji na temat wybranych tradycji i zwyczajów swojej społeczności regionalnej,<br>- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego koncepcji akcji promującej region za granicą. | i zwyczajów swojej społeczności regionalnej,<br>- bierze aktywny udział w dyskusji na temat znaczenia współpracy między władzami samorządowymi a państwowymi dla funkcjonowania województwa i przytacza trafne argumenty. | samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki.                                                                                      | i zwyczajów swojej społeczności regionalnej,<br>- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego koncepcji akcji promującej region za granicą. |
| <b>4. Obywatele a organy samorządu</b> | - odszukuje stronę internetową własnego urzędu gminy, starostwa powiatowego, urzędu marszałkowskiego,<br>- tłumaczy, czym jest | - wyjaśnia, czym jest Biuletyn Informacji Publicznej,<br>- podaje prawa obywatela w kontaktach z urzędami,                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | - odszukuje informacje zamieszczane w Biuletynie Informacji Publicznej,<br>- omawia zasady etycznego postępowania                                                                                                         | - analizuje zawartość Biuletynu Informacji Publicznej urzędu swojego miasta, powiatu lub województwa,<br>- wyjaśnia znaczenie | - proponuje inicjatywy, które warto by zrealizować w okolicy, i wskazuje sposoby ich realizacji.                                                         |

|                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|--------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                | <p>korupcja,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- przytacza przykłady aktywności obywatelskiej,</li> <li>- wskazuje problemy społeczne występujące w jego społeczności lokalnej.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                             | <ul style="list-style-type: none"> <li>- odnajduje informacje o projektach zrealizowanych w gminie w ramach budżetu obywatelskiego,</li> <li>- przygotowuje notatkę na temat struktury urzędu swojej gminy lub swojego miasta,</li> <li>- wyjaśnia, czemu przestrzeganie zasad etycznych jest ważne w życiu publicznym.</li> </ul>                                                                                        | <p>urzędników,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy konsekwencje łamania zasad etycznych w życiu publicznym,</li> <li>- podaje możliwe skutki łamania zasad etycznych w życiu publicznym.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                          | <p>aktywności obywatelskiej dla funkcjonowania społeczeństwa.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| <b>IV. Wspólnota narodowa</b>  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| <b>1.<br/>Naród i ojczyzna</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wskazuje, jakie więzi łączą jednostkę z ojczyzną i małą ojczyzną,</li> <li>- wymienia i opisuje symbole RP,</li> <li>- podaje sytuacje, w jakich najczęściej wykorzystuje się symbole narodowe,</li> <li>- wylicza wybrane święta narodowe,</li> <li>- przedstawia zasady właściwego zachowania w trakcie uroczystości państwowych, świąt narodowych, wobec</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, czym są naród i wspólnota etniczna,</li> <li>- określa, czym jest tożsamość narodowa,</li> <li>- wylicza przykładowe elementy i wartości składające się na polskie dziedzictwo narodowe,</li> <li>- wyszukuje informacje o polskich zabytkach i miejscach wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO,</li> <li>- bierze udział w grupowym opracowaniu</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, na czym polega różnica między wspólnotą narodową a etniczną,</li> <li>- analizuje czynniki kształtujące poczucie wspólnoty narodowej i etnicznej,</li> <li>- tłumaczy znaczenie dziedzictwa narodowego,</li> <li>- charakteryzuje elementy i wartości budujące polskie dziedzictwo narodowe,</li> <li>- wylicza najważniejsze polskie święta narodowe i wskazuje</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia sens bycia Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej albo etnicznej,</li> <li>- przytacza historię symboli RP,</li> <li>- ocenia, w jakim stopniu znajomość historii wpływa na rozumienie współczesnej sytuacji narodu polskiego,</li> <li>- wyczerpująco opracowuje zagadnienie ochrony polskiego dziedzictwa i pamięci o przeszłości</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, dlaczego polskie godło w czasach komunizmu wyglądało inaczej niż obecnie,</li> <li>- prezentuje wybrany element polskiego dziedzictwa narodowego i wyjaśnia, na czym polega jego wyjątkowość,</li> <li>- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat polskich zabytków i miejsc wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.</li> </ul> |

|                                               |                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                           |
|-----------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                               | symboli narodowych,<br>- odczytuje dane z wykresu.                                                                                                                                 | zagadnienia ochrony polskiego dziedzictwa i pamięci o przeszłości narodu,<br>- uczestniczy w dyskusji o problemie znieważania symboli narodowych.                                                                                                                  | wydarzenia historyczne, które są podczas nich upamiętniane.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | narodu,<br>- aktywnie uczestniczy w dyskusji o problemie znieważania symboli narodowych i przytacza trafne argumenty.                                                                                                                                                               |                                                                                                           |
| <b>2.</b><br><b>Obywatelstwo i narodowość</b> | - wyjaśnia, czym jest obywatelstwo,<br>- tłumaczy, do czego służy paszport,<br>- wymienia podstawowe prawa i obowiązki obywatela RP,<br>- podaje przykłady wartości obywatelskich. | - określa, czym jest tożsamość europejska,<br>- podaje definicję narodowości,<br>- podaje przykłady Polek i Polaków, których postępowanie było realizacją wartości obywatelskich,<br>- bierze udział w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno-kulturowych. | - charakteryzuje więzi łączące obywatela i państwo,<br>- omawia konstytucyjne prawa i obowiązki obywatela RP,<br>- wyjaśnia zagadnienie tożsamości zbiorowej,<br>- wskazuje różnice między obywatelstwem a narodowością,<br>- charakteryzuje wartości obywatelskie i wyjaśnia ich wartość dla społeczeństwa,<br>- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno-kulturowych. | - tłumaczy zależności między różnymi tożsamościami,<br>- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno-kulturowych i przytacza trafne argumenty,<br>- uzasadnia konieczność popularyzowania wartości obywatelskich we współczesnym państwie demokratycznym. | - prezentuje sylwetki wybranych wybitnych Polaków i ocenia znaczenie ich dorobku dla pożytku publicznego. |
| <b>3.</b><br><b>Postawa patriotyczna</b>      | - wyjaśnia, czym są patriotyzm i patriotyzm lokalny,<br>- wymienia przejawy                                                                                                        | - podaje przykłady działań patriotycznych w gospodarce.                                                                                                                                                                                                            | - omawia różnice w rozumieniu patriotyzmu dawniej i współcześnie,                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | - analizuje wyniki badań dotyczących rozumienia patriotyzmu,                                                                                                                                                                                                                        | - przedstawia rolę patriotyzmu we współczesnym świecie.                                                   |

|                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                       | <p>patriotyzmu,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- określa, jakie zachowania składają się na postawę patriotyczną,</li> <li>- wylicza sposoby wyrażania patriotyzmu na co dzień przez uczniów.</li> </ul>                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>- określa, w jaki sposób zachowanie młodych ludzi wpływa na los ich ojczyzny.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia znaczenie poszczególnych działań dla polskiej gospodarki.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| <p><b>4.</b></p> <p><b>Mniejszości i migranci</b></p> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- określa różnicę między obywatelami RP a cudzoziemcami,</li> <li>- odczytuje z mapy, gdzie znajdują się największe skupiska mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce,</li> <li>- wyjaśnia, czym jest Polonia,</li> <li>- znajduje na mapie państwa, w których występuje najliczniejsza Polonia.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, czym są mniejszość narodowa i etniczna,</li> <li>- podaje nazwę języka regionalnego uznanego w polskim prawie,</li> <li>- rozróżnia imigrantów, emigrantów i uchodźców,</li> <li>- tłumaczy, czym jest azyl,</li> <li>- wymienia mniejszości narodowe i etniczne we współczesnej Polsce,</li> <li>- gromadzi informacje na temat inicjatyw kulturalnych podejmowanych przez środowiska mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce,</li> <li>- uczestniczy w przygotowaniu</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, na czym polega różnica między mniejszością narodową a etniczną,</li> <li>- tłumaczy, dlaczego uchodźcom przysługują szczególne prawa,</li> <li>- wymienia podstawowe prawa mniejszości w Polsce,</li> <li>- podaje korzyści, jakie niesie dla Polaków poznawanie kultury mniejszości zamieszkujących Polskę.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- przedstawia strukturę ludności zamieszkującej terytorium Polski,</li> <li>- tłumaczy, jakie cechy języka kaszubskiego zadecydowały o uznaniu go za język regionalny,</li> <li>- omawia czynniki przyciągające i wypychające wpływające na migrację,</li> <li>- na podstawie tekstu ustawy podaje kryteria, które decydują w Polsce o uznaniu danej społeczności za mniejszość narodową lub etniczną,</li> <li>- uzasadnia konieczność ochrony prawnej mniejszości narodowych</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, co wpłynęło na rozlokowanie skupisk poszczególnych mniejszości narodowych w Polsce,</li> <li>- określa czynniki, które miały wpływ na rozmieszczenie Polonii na świecie,</li> <li>- przygotowuje wystąpienie dotyczące kryzysów uchodźczych na świecie,</li> <li>- opracowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat kultury mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce,</li> <li>- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego koncepcji kampanii</li> </ul> |

|                                                |                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                               |
|------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                |                                                                                                                                                                                                                                | projektu dotyczącego koncepcji kampanii informacyjnej popularyzującej dorobek wybranych mniejszości narodowych lub etnicznych mieszkających w Polsce.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | i etnicznych.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | informacyjnej popularyzującej dorobek wybranych mniejszości narodowych lub etnicznych mieszkających w Polsce. |
| <b>5.<br/>Tolerancja i przejawy ksenofobii</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy, czym jest tolerancja,</li> <li>- rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu,</li> <li>- wyjaśnia, czym są hejt i mowa nienawiści.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, czym są stereotypy,</li> <li>- podaje definicję nietolerancji,</li> <li>- określa, czym jest ksenofobia,</li> <li>- objaśnia, czym są szowinizm, rasizm i antysemityzm,</li> <li>- wskazuje skutki szowinizmu, rasizmu i antysemityzmu,</li> <li>- tłumaczy, czym jest kosmopolityzm,</li> <li>- podaje definicję Holocaustu,</li> <li>- opracowuje sposoby przeciwdziałania nietolerancji,</li> <li>- bierze udział w dyskusji o granicach tolerancji,</li> <li>- opowiada o swoich</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia cechy stereotypu,</li> <li>- przytacza argumenty obalające wybrane stereotypy,</li> <li>- przedstawia konsekwencje braku tolerancji w społeczeństwie,</li> <li>- charakteryzuje przyczyny i skutki ksenofobii,</li> <li>- określa różnice między ksenofobią a kosmopolityzmem,</li> <li>- analizuje tekst źródłowy.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wskazuje ograniczenia postawy tolerancyjnej i tłumaczy ich przyczyny,</li> <li>- omawia różnice między szowinizmem a nacjonalizmem,</li> <li>- prezentuje konsekwencje upowszechniania się ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu,</li> <li>- formułuje argumenty na poparcie tezy, że walka z brakiem tolerancji jest ważna dla funkcjonowania społeczeństwa,</li> <li>- formułuje argumenty na poparcie tezy, że pogodzenie różnych tożsamości społeczno-</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia wpływ skrajnych postaw na historię XX w.</li> </ul>           |

|                                          |                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                          |                                                                                                                                                                                 | wrażeniach po<br>przeczytaniu tekstu<br>źródłowego.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | -kulturowych jest<br>możliwe,<br>- analizuje tekst<br>źródłowy, omawia<br>problemy w nim<br>poruszone i formułuje<br>swoje stanowisko<br>wobec nich.                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>V. Polska państwem demokratycznym</b> |                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>1.<br/>Państwo i demokracja</b>       | - określa, czym jest<br>państwo,<br>- podaje cechy<br>państwa,<br>- wymienia nazwy<br>współczesnych<br>ustrojów politycznych<br>(demokracja,<br>autorytaryzm,<br>totalitaryzm). | - wylicza podstawowe<br>funkcje państwa,<br>- rozróżnia funkcje<br>wewnętrzne<br>i zewnętrzne państwa,<br>- wskazuje różnicę<br>między monarchią<br>a republiką,<br>- podaje główne<br>różnice między<br>demokracją,<br>autorytaryzmem<br>a totalitaryzmem,<br>- wymienia zasady, na<br>których opiera się<br>funkcjonowanie<br>demokracji,<br>- wyjaśnia, czym się<br>różni demokracja<br>bezpośrednia od<br>pośredniej,<br>- wymienia<br>podstawowe formy<br>demokracji | - wskazuje różnice<br>między narodem<br>a państwem,<br>- omawia znaczenie<br>suwerenności<br>i przymusowości<br>państwa,<br>- charakteryzuje<br>poszczególne funkcje<br>wewnętrzne<br>i zewnętrzne państwa,<br>- tłumaczy, czym jest<br>demokracja<br>konstytucyjna,<br>- wyjaśnia i omawia<br>zasady, na których<br>opiera się<br>funkcjonowanie<br>demokracji,<br>- wyjaśnia zasadę<br>suwerenności narodu,<br>- podaje przykłady<br>spraw, które mogą<br>zostać poddane pod | - uzasadnia potrzebę<br>realizowania przez<br>państwo funkcji<br>zewnętrznych,<br>- analizuje różnice<br>między demokracją,<br>autorytaryzmem<br>a totalitaryzmem<br>w obszarach władzy,<br>praw obywateli,<br>wolności słowa<br>i mediów oraz ideologii<br>państwowej,<br>- aktywnie uczestniczy<br>w dyskusji na temat<br>możliwości życia<br>w Polsce bez władzy<br>państwowej,<br>prezentuje stanowisko<br>swojej grupy<br>i przytacza trafne<br>argumenty. | - ocenia stan<br>demokracji w państwie<br>i uzasadnia swoje<br>zdanie,<br>- określa, jak zmieniła<br>się liczba monarchii<br>i republik w Europie<br>w ciągu ostatnich<br>200 lat,<br>- wyjaśnia, dlaczego<br>większość państw<br>demokratycznych<br>rzadko wykorzystuje<br>model bezpośredni,<br>- ocenia, która<br>historyczna forma<br>demokracji jest<br>najbardziej zbliżona do<br>dzisiejszego ustroju<br>demokratycznego. |

|                                                      |                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                      |
|------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                      |                                                                                                                                                     | bezpośredniej,<br>- wskazuje na mapie Europy monarchie i republiki,<br>- określa korzyści, jakie daje obywatelom ustrój demokratyczny,<br>- bierze udział w dyskusji na temat możliwości życia w Polsce bez władzy państwowej.                                                                                                                                                                         | referendum lub stać się przedmiotem konsultacji społecznych,<br>- wskazuje wady i zalety demokracji bezpośredniej i pośredniej,<br>- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości życia w Polsce bez władzy państwowej.                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                      |
| <b>2.</b><br><b>Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej</b> | - określa znaczenie konstytucji w państwie,<br>- wymienia główne rodzaje władzy państwowej,<br>- opisuje konstrukcję tekstu <i>Konstytucji RP</i> . | - wyjaśnia, czym jest państwo prawa,<br>- tłumaczy, czym są akty prawne, i podaje ich główne rodzaje,<br>- wskazuje główne aspekty określone w konstytucji,<br>- podaje, jaką funkcję pełni Trybunał Konstytucyjny,<br>- wylicza podstawowe zasady ustroju Polski zawarte w <i>Konstytucji RP</i> ,<br>- wymienia wartości, do których odwołuje się preambuła <i>Konstytucji RP</i> ,<br>- odnajduje w | - tłumaczy zasadę konstytucjonalizmu,<br>- określa znaczenie zasady trójpodziału władzy i równowagi władz dla funkcjonowania demokracji,<br>- wyjaśnia, dlaczego w republikach obowiązuje zakaz sprawowania dziedzicznej i dożywotniej władzy,<br>- wymienia rozdziały <i>Konstytucji RP</i> ,<br>- charakteryzuje poszczególne zasady ustroju RP zawarte w <i>Konstytucji RP</i> . | - omawia hierarchię aktów prawnych w Polsce,<br>- opisuje procedurę zmiany konstytucji i wyjaśnia, z jakiego powodu jest ona szczególna,<br>- interpretuje artykuły <i>Konstytucji RP</i> dotyczące referendum ogólnokrajowego,<br>- wskazuje, które opisane w <i>Konstytucji RP</i> wolności, prawa i obowiązki obywateli uważa za najważniejsze, i uzasadnia swoje zdanie. | - przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat historii polskich konstytucji. |

|                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | <p><i>Konstytucji RP</i></p> <p>rozdziały, w których zostały opisane wolności, prawa i obowiązki obywateli,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- znajduje potrzebne informacje we fragmencie ustawy o referendum ogólnokrajowym,</li> <li>- wymienia sprawy, które mogą być poddane pod referendum ogólnokrajowe,</li> <li>- uczestniczy w przygotowaniu prezentacji na temat historii polskich konstytucji.</li> </ul> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| <p><b>3.</b></p> <p><b>Sejm i Senat RP</b></p> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę ustawodawczą,</li> <li>- podaje skład polskiego parlamentu,</li> <li>- wymienia podstawowe kompetencje Sejmu i Senatu RP,</li> <li>- odczytuje dane z wykresu dotyczącego aktywności ustawodawczej sejm.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, jak Sejm i Senat RP podejmują decyzje, kto kieruje pracami obu izb oraz ile trwa kadencja posłów i senatorów,</li> <li>- tłumaczy, czym jest immunitet,</li> <li>- wlicza główne zasady wyborów do Sejmu i Senatu RP,</li> <li>- wymienia główne etapy procesu</li> </ul>                                                                                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy, jak w pracy parlamentu przejawia się zasada przedstawicielstwa,</li> <li>- wskazuje, czym wyróżnia się Zgromadzenie Narodowe,</li> <li>- omawia kompetencje Sejmu i Senatu RP,</li> <li>- charakteryzuje poszczególne zasady wyborów do Sejmu</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- opisuje funkcjonowanie Sejmu i Senatu RP z uwzględnieniem działalności klubów i kół poselskich tworzących koalicję i opozycję,</li> <li>- wyjaśnia znaczenie immunitetu dla funkcjonowania władzy ustawodawczej,</li> <li>- wskazuje różnice</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, czym zajmują się komisje sejmowe, Prezydium Sejmu RP i Konwent Seniorów,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat ograniczania prawa do głosowania i kandydowania w wyborach parlamentarnych i przedstawia trafne</li> </ul> |

|                                                           |                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-----------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                           |                                                                                                                                                                                                                                          | <p>ustawodawczego,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- określa, kto w Polsce może wystąpić z inicjatywą ustawodawczą,</li> <li>- wyjaśnia, jakie uprawnienia w trakcie prac nad ustawą posiada prezydent,</li> <li>- wyszukuje informacje o ugrupowaniach politycznych, które mają swoje kluby lub koła w sejmie, przyporządkowuje je do koalicji i opozycji.</li> </ul> | <p>i Senatu RP,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- analizuje wykres dotyczący aktywności ustawodawczej Sejmu RP i dokonuje potrzebnych obliczeń,</li> <li>- na podstawie odpowiednich artykułów <i>Konstytucji RP</i> odpowiada, w jakich sytuacjach obraduje Zgromadzenie Narodowe,</li> <li>- wyjaśnia, jakie znaczenie w państwie demokratycznym ma aktywność wyborcza obywateli.</li> </ul> | <p>w organizacji wyborów do Sejmu i Senatu RP,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia proces ustawodawczy,</li> <li>- porównuje role Sejmu i Senatu RP w procesie ustawodawczym,</li> <li>- wyjaśnia rolę Trybunału Konstytucyjnego w procesie ustawodawczym,</li> <li>- bierze udział w dyskusji na temat ograniczania prawa do głosowania i kandydowania w wyborach parlamentarnych,</li> <li>- wymienia skutki, jakie niesie dla państwa i społeczeństwa niska frekwencja wyborcza.</li> </ul> | <p>argumenty.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- przygotowuje w ciekawej formie prezentację na temat historii polskiego parlamentu.</li> </ul>                                                                                           |
| <p><b>4.</b><br/><b>Prezydent RP i Rada Ministrów</b></p> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę wykonawczą,</li> <li>- wymienia podstawowe kompetencje Prezydenta RP,</li> <li>- wyjaśnia, kim jest premier i czym jest Rada Ministrów,</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- przedstawia główne zasady wyboru Prezydenta RP,</li> <li>- omawia kompetencje Prezydenta RP,</li> <li>- wyjaśnia, jak są powoływani premier i Rada Ministrów,</li> <li>- omawia kompetencje rządu,</li> </ul>                                                                                                                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia poszczególne kompetencje Prezydenta RP z podziałem na politykę wewnętrzną i zagraniczną,</li> <li>- opisuje procedurę tworzenia rządu,</li> <li>- charakteryzuje poszczególne</li> </ul>                                                                                                                                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia związek funkcjonowania urzędu Prezydenta RP z republikańską formą rządów,</li> <li>- tłumaczy, na jakich zasadach działają wotum zaufania i wotum nieufności,</li> <li>- określa, na czym</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia okoliczności przywrócenia urzędu prezydenta w Polsce,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów, przyjmuje rolę lidera grupy i jako</li> </ul> |

|                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                              |
|----------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje, czym zajmuje się rząd,</li> <li>- odczytuje dane z tabel dotyczących frekwencji w wyborach parlamentarnych i prezydenckich,</li> <li>- gromadzi informacje o składzie osobowym urzędującej Rady Ministrów (imię i nazwisko premiera i ministra odpowiedzialnego za sprawę edukacji).</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wylicza Prezydentów RP po 1989 r.,</li> <li>- określa, za kadencji którego prezydenta uchwalono <i>Konstytucję RP</i>,</li> <li>- odszukuje w internecie wiadomości na temat decyzji obecnego rządu, które wpłynęły na życie jego rodziny,</li> <li>- bierze udział w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów,</li> <li>- znajduje informacje o działaniach obecnego Prezydenta RP związanych z polityką wewnętrzną i zagraniczną kraju.</li> </ul> | <p>kompetencje rządu,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- określa, w jaki sposób współdziałają rząd i prezydent,</li> <li>- analizuje dane zebrane w tabelach dotyczących frekwencji w wyborach parlamentarnych i prezydenckich,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów.</li> </ul> | <p>polega zasada kontrasygnaty,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy, czym jest Rada Gabinetowa,</li> <li>- wyjaśnia, dlaczego jest potrzebne poparcie większości sejmowej dla Rady Ministrów i premiera,</li> <li>- omawia trzy kroki w procedurze powoływania Rady Ministrów (na podstawie artykułów <i>Konstytucji RP</i>),</li> <li>- aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów, przyjmuje rolę lidera grupy.</li> </ul> | <p>minister wygłasza przemówienie oraz przytacza trafne argumenty.</p>                                                       |
| <b>5. Sądy i trybunały</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę sądowniczą,</li> <li>- wyjaśnia, co nazywamy wymiarem sprawiedliwości,</li> <li>- przedstawia rolę sędziów,</li> <li>- tłumaczy, kim są</li> </ul>                                                                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje zasady działania sądów,</li> <li>- wymienia zadania trybunałów,</li> <li>- na podstawie tekstu źródłowego przytacza przykłady spraw, którymi zajmują się współczesne sądy,</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>- przedstawia zasady działania sądów,</li> <li>- wyjaśnia znaczenie zasad bezstronności i niezawisłości sędziów oraz ich immunitetu i nieusuwalności,</li> <li>- tłumaczy, kim jest ławnik,</li> </ul>                                                                                                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>- opisuje salę rozpraw w procesie karnym,</li> <li>- charakteryzuje działania Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu,</li> <li>- wyjaśnia rolę Trybunału Konstytucyjnego</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>- objaśnia, czego dotyczyło ostatnie orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego.</li> </ul> |

|                             |                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                           |
|-----------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------|
|                             | prokurator, obrońca i obrońca z urzędu.                                                                                                                                                                                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, jakie znaczenie ma dla obywateli dwuinstancyjność postępowania sądowego,</li> <li>- odszukuje informacje na temat ostatniego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego,</li> <li>- bierze udział w dyskusji na temat immunitetów sędziowskich.</li> </ul>                                                                                                                                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>- analizuje tekst źródłowy, na jego podstawie wyjaśnia określenie <i>rzędy sędziów</i>,</li> <li>- wskazuje różnice między wymiarem sprawiedliwości a władzą sędziowską,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat immunitetów sędziowskich i przytacza trafne argumenty.</li> </ul>                                                                                                                           | <p>w państwie demokratycznym,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- odszukuje informacje na temat sporu o reformę sądownictwa i ustala, jakich kwestii on dotyczył,</li> <li>- analizuje tekst źródłowy, na jego podstawie omawia wpływ sędziów na sferę polityki i życia społecznego.</li> </ul> |                                           |
| <b>6. Partie polityczne</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, czym są partie polityczne,</li> <li>- wymienia rodzaje partii politycznych,</li> <li>- podaje elementy kampanii wyborczej partii,</li> <li>- wylicza systemy partyjne.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- przedstawia zawartość programu politycznego partii,</li> <li>- określa, w jaki sposób partie dążą do osiągnięcia swoich celów,</li> <li>- przedstawia systemy partyjne,</li> <li>- tłumaczy, czym są koalicja i opozycja w parlamencie,</li> <li>- wymienia nazwy największych polskich partii politycznych,</li> <li>- wyjaśnia, czym jest statut partii,</li> <li>- wyszukuje potrzebne</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia funkcje partii politycznych,</li> <li>- opisuje partie prawicowe, centrowe i lewicowe,</li> <li>- tłumaczy znaczenie kampanii wyborczej dla funkcjonowania partii,</li> <li>- charakteryzuje systemy partyjne, wskazuje wady i zalety każdego z nich,</li> <li>- tłumaczy, jak utworzyć partię polityczną,</li> <li>- analizuje tekst ustawy o partiach politycznych,</li> <li>- podaje nazwy partii</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- opisuje działalność partii w państwie demokratycznym,</li> <li>- podaje przykłady działań podejmowanych przez wybraną partię polityczną reprezentowaną w Sejmie RP.</li> </ul>                                                                                  | - charakteryzuje polską scenę polityczną. |

|                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | informacje w tekście ustawy o partiach politycznych.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | politycznych, których przedstawiciele zasiadają w izbie niższej obecnej kadencji,<br>- przygotowuje notatkę na temat jednej z partii politycznych reprezentowanych w Sejmie RP.                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>7. Organizacje obywatelskie</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- tłumaczy, czym są organizacje pozarządowe, i podaje ich główne rodzaje,</li> <li>- określa, czym jest wolontariat, i przytacza przykłady działań wolontariuszy,</li> <li>- wymienia korzyści wynikające z pracy w wolontariacie,</li> <li>- podaje przykłady ogólnopolskich organizacji młodzieżowych,</li> <li>- odczytuje dane statystyczne z wykresu.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, co oznacza prawo do swobodnego zrzeszania się,</li> <li>- przytacza przykłady działań organizacji pozarządowych,</li> <li>- wymienia cele działalności ogólnopolskich organizacji młodzieżowych,</li> <li>- wylicza przykładowe działania podejmowane przez związki zawodowe,</li> <li>- odszukuje informacje o organizacjach pozarządowych, które funkcjonują w najbliższej okolicy,</li> <li>- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego założenia</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa zasada swobodnego zrzeszania się,</li> <li>- tłumaczy, czym jest społeczeństwo obywatelskie,</li> <li>- charakteryzuje działalność organizacji pozarządowych,</li> <li>- wskazuje różnice między stowarzyszeniem a fundacją,</li> <li>- charakteryzuje rodzaje wolontariatu,</li> <li>- określa, jakie działania trzeba podjąć, aby zostać wolontariuszem.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia poszczególne obszary działalności organizacji pozarządowych,</li> <li>- wyjaśnia, czym jest organizacja pożytku publicznego i w jaki sposób można wspomóc jej działalność,</li> <li>- uzasadnia konieczność angażowania się w działania organizacji pozarządowych,</li> <li>- na podstawie analizy danych statystycznych z wykresu wskazuje obszar, w którym organizacje pozarządowe powinny być bardziej aktywne, i uzasadnia swoje zdanie,</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia rolę NSZZ „Solidarność” w najnowszej historii,</li> <li>- odpowiada, czy międzynarodowe organizacje pozarządowe powinny wpływać na władze danego kraju, i przytacza trafne argumenty,</li> <li>- opowiada o swoich doświadczeniach z pracy wolontariackiej,</li> <li>- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację o organizacjach pozarządowych, które funkcjonują w najbliższej okolicy,</li> <li>- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu</li> </ul> |

|                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|----------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                         | stowarzyszenia,<br>- uczestniczy<br>w przygotowaniu<br>projektu dotyczącego<br>akcji wolontariackiej.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | - wyjaśnia, jak rozumie<br>słowa Tadeusza<br>Kotarbińskiego.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | projektu dotyczącego<br>założenia<br>stowarzyszenia,<br>- przyjmuje rolę lidera<br>w prowadzeniu<br>projektu dotyczącego<br>akcji wolontariackiej.                                                                                                                              |
| <b>8.<br/>Media i opinia publiczna</b> | - wyjaśnia, czym jest<br>opinia publiczna,<br>- wymienia rodzaje<br>mass mediów,<br>- wskazuje różnice<br>między mediami<br>komercyjnymi<br>a publicznymi,<br>- objaśnia, czym są fake<br>newsy i bańki<br>informacyjne,<br>- odróżnia fakty od<br>opinii i komentarzy. | - określa, do czego<br>służą sondaże,<br>- tłumaczy, czym jest<br>wolność słowa,<br>- wylicza funkcje<br>mediów,<br>- podaje zalety i wady<br>mediów<br>społecznościowych,<br>- wymienia główne<br>zasady etyki<br>dziennikarskiej,<br>- określa, czym jest<br>kampania społeczna,<br>- podaje definicję spotu<br>wyborczego,<br>- wskazuje pozytywne<br>i negatywne skutki<br>rozwoju środków<br>masowego przekazu<br>dla społeczeństwa,<br>- porównuje sposób<br>przedstawienia<br>jednego wydarzenia<br>w artykułach z kilku<br>źródeł i oddziela fakty | - wyjaśnia znaczenie<br>środków masowego<br>przekazu dla wolności<br>słowa,<br>- omawia funkcje<br>sondaży,<br>- opisuje specyfikę<br>mediów<br>jednokierunkowych<br>i interaktywnych,<br>- opowiada<br>o poszczególnych<br>funkcjach mediów,<br>- przedstawia rolę<br>mediów<br>społecznościowych<br>w demokracji,<br>- podaje przykłady fake<br>newsów i uzasadnia<br>sвій wybór,<br>- omawia zasady pracy<br>i postępowania<br>dziennikarzy,<br>- opisuje obszary<br>tematyczne kampanii<br>społecznych, | - przytacza argumenty<br>na poparcie tezy, że<br>wolność słowa i wolne<br>media są fundamentem<br>demokracji,<br>- charakteryzuje misję<br>mediów publicznych,<br>- omawia przykłady<br>pozytywnego<br>i negatywnego wpływu<br>mediów<br>społecznościowych na<br>demokrację,<br>- uzasadnia<br>konieczność<br>przestrzegania zasad<br>etyki dziennikarskiej,<br>- wyjaśnia rolę opinii<br>i komentarzy<br>w demokratycznych<br>mediach,<br>- bada sposób ukazania<br>jednego wydarzenia<br>w artykułach z kilku<br>źródeł, oddziela fakty<br>od opinii i przedstawia | - ocenia, jak często na<br>jego poglądy, decyzje<br>i wybory mają wpływ<br>media<br>społecznościowe,<br>- przygotowuje<br>w ciekawej<br>i wyczerpującej formie<br>prezentację na temat<br>wybranej kampanii<br>społecznej, dokonuje<br>analizy zastosowanych<br>w niej środków. |

|                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-----------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | od opinii,<br>- gromadzi materiały dotyczące wybranej kampanii społecznej,<br>- wskazuje funkcje mediów przejawiające się w stronach internetowych, które odwiedza,<br>- znajduje informacje na temat wyników wybranego badania opinii publicznej.                                                                                                                                             | - sporządza notatkę z wybranego badania opinii publicznej.                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | wnioski,<br>- uzasadnia konieczność oddzielania faktów od opinii.                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>VI. Sprawy międzynarodowe</b>        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>1.<br/>Współpraca międzynarodowa</b> | - wyjaśnia, czym są polityka zagraniczna i współpraca międzynarodowa,<br>- rozwija skrót ONZ,<br>- przytacza przykłady inicjatyw ONZ,<br>- podaje pełną nazwę NATO,<br>- wymienia przykłady działań NATO,<br>- odczytuje z mapy nazwy państw członkowskich NATO,<br>- odczytuje dane z wykresu prezentującego wyniki badań opinii publicznej. | - wskazuje przejawy realizacji przez państwo polityki zagranicznej,<br>- wymienia podstawowe zadania ambasadora i konsula,<br>- wylicza główne cele i działania ONZ,<br>- tłumaczy, czemu służą misje pokojowe ONZ,<br>- określa najważniejsze cele NATO,<br>- przytacza przykłady aktywności Polski w ONZ i NATO,<br>- odszukuje informacje o przypadku zastosowania weta w czasie obrad Rady | - omawia znaczenie współpracy międzynarodowej dla pokoju na świecie,<br>- charakteryzuje rolę ambasadora i konsula w polityce zagranicznej,<br>- podaje czas i okoliczności powstania ONZ,<br>- określa, ilu członków liczy ONZ,<br>- wymienia główne organy ONZ,<br>- opisuje genezę NATO,<br>- podaje nazwę głównego organu NATO,<br>- wskazuje na mapie | - określa rolę organizacji międzynarodowych na arenie światowej,<br>- wyjaśnia, jaką rolę odgrywa NATO w polityce obronnej państwa polskiego,<br>- omawia wybrane ugrupowania międzynarodowe, do których należy Polska,<br>- opracowuje notatkę o trzech operacjach NATO przeprowadzonych po 2000 r. z uwzględnieniem ich celów i uczestników. | - analizuje wyniki badań opinii publicznej, formułuje wnioski, określa przyczyny zaobserwowanych zjawisk, wyraża własną opinię na wskazany temat i uzasadnia odpowiedź,<br>- znajduje informacje o protestach przed ambasadami różnych krajów, omawia to zjawisko i przedstawia swoje zdanie na ten temat,<br>- ocenia, jaki wpływ ma prawo weta w Radzie Bezpieczeństwa ONZ |

|                                                |                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                |                                                                                                                                                                                                                                                       | <p>Bezpieczeństwa ONZ,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ocenia, czy ONZ odgrywa ważną rolę we współczesnym świecie, i uzasadnia swoje zdanie,</li> <li>- znajduje wiadomości o trzech operacjach NATO przeprowadzonych po 2000 r.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                       | <p>państwa członkowskie NATO</p> <p>z uwzględnieniem kolejnych etapów powiększania się organizacji</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- wylicza wybrane ugrupowania międzynarodowe, do których należy Polska.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | <p>na skuteczność działań tego organu,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat najważniejszych działań Polski w strukturach ONZ i NATO.</li> </ul>                                                                                                                                                      |
| <p><b>2.</b></p> <p><b>Unia Europejska</b></p> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje datę i miejsce utworzenia Unii Europejskiej,</li> <li>- wylicza najważniejsze zadania UE,</li> <li>- odpowiada, czym jest euro,</li> <li>- odczytuje z mapy nazwy państw członkowskich UE.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wymienia główne przyczyny integracji europejskiej,</li> <li>- na podstawie mapy podaje nazwę państwa, które przystąpiło do UE później niż Polska,</li> <li>- wylicza nazwy głównych organów Unii Europejskiej,</li> <li>- odszukuje w Deklaracji Schumana potrzebne informacje,</li> <li>- bierze udział w pracy zespołu rozważającego dwie koncepcje rozwoju Unii Europejskiej,</li> <li>- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego obchodów Dnia</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia główne etapy integracji europejskiej,</li> <li>- opisuje okoliczności powstania Unii Europejskiej,</li> <li>- wskazuje na mapie państwa członkowskie UE, uwzględniając kolejne etapy rozszerzania organizacji,</li> <li>- wymienia podstawowe uprawnienia głównych organów Unii Europejskiej,</li> <li>- analizuje tekst Deklaracji Schumana,</li> <li>- podaje praktyczne przykłady realizacji celów UE,</li> <li>- analizuje materiały</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wskazuje wady i zalety procesu integracji europejskiej,</li> <li>- podaje nazwy trzech wspólnot europejskich,</li> <li>- omawia uprawnienia głównych organów Unii Europejskiej,</li> <li>- analizuje tekst Deklaracji Schumana i określa, jak zmieniła się sytuacja w Europie od czasów autora,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w pracy zespołu rozważającego dwie koncepcje rozwoju Unii Europejskiej,</li> <li>- przedstawia trafne argumenty, uzasadnia swoje stanowisko,</li> <li>- aktywnie uczestniczy</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia główne zagadnienia i problemy funkcjonowania UE,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w pracy zespołu rozważającego dwie koncepcje rozwoju Unii Europejskiej,</li> <li>- organizuje głosowanie i podsumowuje jego wyniki,</li> <li>- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego obchodów Dnia Europejskiego.</li> </ul> |

|                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Europejskiego,<br>- gromadzi materiały dotyczące brexitu,<br>- bierze udział w dyskusji na temat skutków brexitu.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | dotyczące brexitu.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | w dyskusji na temat brexitu i przytacza trafne argumenty.                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| <b>3.<br/>Polska w Unii Europejskiej</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- podaje datę wejścia Polski do UE i określa sposób, w jaki Polacy podjęli decyzję,</li> <li>- wskazuje główne korzyści, które wynikły dla Polski, jej obywateli i polskich firm z przystąpienia do UE,</li> <li>- szuka informacji do broszury o sposobach wykorzystywania funduszy unijnych w swojej gminie lub swoim mieście.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wylicza podstawowe prawa obywatela UE,</li> <li>- wymienia cztery najważniejsze zasady europejskiego rynku wewnętrznego,</li> <li>- przedstawia podstawowe korzyści związane z obecnością Polski w Unii Europejskiej dla pracowników i osób podróżujących,</li> <li>- określa źródła funduszy unijnych i główne kierunki ich dysponowania,</li> <li>- gromadzi informacje na temat inicjatyw polskiego rządu zgłoszonych na forum Unii Europejskiej.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia przygotowania Polski do przystąpienia do UE,</li> <li>- charakteryzuje poszczególne prawa obywatela UE,</li> <li>- przedstawia znaczenie zasad europejskiego rynku wewnętrznego,</li> <li>- tłumaczy, czym jest i jak działa strefa Schengen,</li> <li>- wylicza cele, na które są w Polsce przeznaczane dotacje unijne,</li> <li>- podaje przykłady wykorzystania przez Polskę funduszy unijnych,</li> <li>- redaguje broszurę o sposobach wykorzystywania funduszy unijnych w swojej gminie lub swoim mieście,</li> <li>- sporządza notatkę na</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wskazuje koszty przynależności Polski do UE,</li> <li>- przedstawia negatywne skutki swobodnego przepływu osób,</li> <li>- omawia przeznaczenie poszczególnych rodzajów funduszy unijnych.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- ocenia proces integracji Polski z Unią Europejską,</li> <li>- rozważa, jakie mogą być konsekwencje wychodzenia kolejnych krajów z UE,</li> <li>- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat inicjatyw unijnych skierowanych do młodych ludzi.</li> </ul> |

|                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|-----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | temat jednej z inicjatyw polskiego rządu zgłoszonych na forum Unii Europejskiej.                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <b>4. Problemy współczesnego świata</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia, czym jest globalizacja,</li> <li>- przytacza przykłady globalizacji z codziennego życia,</li> <li>- podaje przykłady pomocy dla krajów rozwijających się,</li> <li>- tłumaczy, czym jest zjawisko ocieplania klimatu,</li> <li>- podaje główne różnice między sytuacją w krajach Północy i Południa.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- wylicza główne skutki globalizacji,</li> <li>- określa, z czego wynika podział na kraje rozwinięte i rozwijające się,</li> <li>- wskazuje główny kierunek migracji,</li> <li>- wylicza główne zagrożenia i wyzwania XXI w.,</li> <li>- bierze udział w dyskusji o wyzwaniach związanych z migracją,</li> <li>- opracowuje notatkę o wybranej polskiej organizacji pozarządowej, która pomaga mieszkańcom państw rozwijających się,</li> <li>- przygotowuje plakat przestrzegający przed skutkami zmian klimatu,</li> <li>- uczestniczy w pracach nad prezentacją na</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- charakteryzuje zjawiska globalizacji i amerykanizacji kultury,</li> <li>- tłumaczy, czym jest konsumpcjonizm,</li> <li>- tłumaczy, na czym polegają pomoc rozwojowa i pomoc humanitarna,</li> <li>- charakteryzuje zmiany klimatu i określa ich skutki.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- omawia pozytywne i negatywne skutki globalizacji w różnych dziedzinach,</li> <li>- przedstawia sytuację krajów rozwiniętych i rozwijających się,</li> <li>- uzasadnia konieczność udzielania pomocy humanitarnej,</li> <li>- wyjaśnia, czym jest grupa G7,</li> <li>- omawia problemy związane z migracją,</li> <li>- omawia główne zagrożenia i wyzwania XXI w.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- proponuje, w jaki sposób młodzi ludzie mogą dbać o środowisko,</li> <li>- wyjaśnia, czym jest Młodzieżowy Strajk Klimatyczny,</li> <li>- przedstawia sylwetkę Greta Thunberg,</li> <li>- aktywnie uczestniczy w dyskusji o wyzwaniach związanych z migracją, przytacza trafne argumenty, proponuje sposoby rozwiązania problemu,</li> <li>- znajduje informacje o inicjatywach na rzecz osób potrzebujących z krajów Południa, w które mogą się zaangażować młodzi ludzie,</li> <li>- opracowuje reportaż dotyczący zmian klimatu,</li> <li>- przygotowuje</li> </ul> |

|                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|--------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | temat najbiedniejszych państw świata,<br>- bierze udział w dyskusji dotyczącej wpływu światowych problemów na niego i jego rówieśników.                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat najbiedniejszych państw świata,<br>- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat wpływu światowych problemów na niego i jego rówieśników oraz przytacza trafne argumenty.                                                                                      |
| <b>5.<br/>Konflikty zbrojne na świecie</b> | - podaje główne przyczyny konfliktów zbrojnych,<br>- wyjaśnia, czym jest ludobójstwo,<br>- przytacza przykłady działań terrorystycznych,<br>- odczytuje z mapy informacje o wybranych współczesnych konfliktach na świecie,<br>- odczytuje wyniki badań opinii publicznej dotyczących zagrożenia terroryzmem w Polsce. | - tłumaczy, na czym polega terroryzm,<br>- wymienia skutki terroryzmu,<br>- określa skutki konfliktów,<br>- odszukuje informacje na temat cyberterroryzmu,<br>- znajduje w internecie wiadomości o zbrodniach ludobójstwa popełnionych w XX w.,<br>- bierze udział w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych. | - omawia przyczyny i rodzaje konfliktów,<br>- przedstawia źródła i rodzaje terroryzmu,<br>- na podstawie mapy charakteryzuje wybrane współczesne konflikty na świecie,<br>- analizuje wyniki badań opinii publicznej dotyczących zagrożenia terroryzmem w Polsce i ocenia, jak poglądy Polaków na ten problem kształtują się obecnie,<br>- omawia zagrożenia wynikające z cyberterroryzmu dla współczesnych państw i społeczeństw, | - wyjaśnia, dlaczego walka ze współczesnym terroryzmem jest trudna,<br>- redaguje notatkę na temat zamachów terrorystycznych przeprowadzonych w Europie w XXI w.<br>- aktywnie uczestniczy w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych, przedstawia trafne argumenty. | - opowiada o zamachu na World Trade Center,<br>- przygotowuje prezentację dotyczącą konfliktu na Ukrainie,<br>- aktywnie uczestniczy w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych, podaje konkretne propozycje i przedstawia trafne argumenty. |

|  |  |  |                                                                                                                                                                |  |  |
|--|--|--|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|
|  |  |  | - aktywnie uczestniczy<br>w pracy zespołu<br>mającej na celu<br>zapropionowanie<br>sposobu zakończenia<br>jednego ze<br>współczesnych<br>konfliktów zbrojnych. |  |  |
|--|--|--|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|